

Wspólny temat i ogólnopolska inauguracja – dalszy rozwój Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce

Marcin Rembacz

koordynator narodowy Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce
Narodowy Instytut Dziedzictwa

SWOISTYM PRZEŁOMEM W ORGANIZACJI Europejskich Dni Dziedzictwa (EDD) w Polsce był rok 2007. Wtedy to Narodowy Instytut Dziedzictwa (wówczas Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków) – będąc ogólnopolskim koordynatorem obchodów – po raz pierwszy zaproponował wspólny temat przewodni, zgodnie z założeniem, że hasło obchodów musi umożliwić organizację atrakcyjnych wydarzeń we wszystkich zakątkach kraju, bez względu na bogactwo miejscowej spuścizny kulturowej i bez względu na region.

Wykorzystując Europejskie Dni Dziedzictwa jako narzędzie do wzmocnienia społecznej współodpowiedzialności za stan zabytków, na przestrzeni kilku lat udało się nam, przy wsparciu władz samorządowych, dziesiątek organizacji pozarządowych, setek organizatorów poszczególnych wydarzeń oraz mediów ogólnopolskich i regionalnych, stworzyć własną formułę tego najstarszego programu kulturalnego na kontynencie. Europejskie Dni Dziedzictwa w Polsce to przede wszystkim program edukacyjny, wystawy, wycieczki, prelekcje, gry i konkursy przybliżające lokalnym

społecznościom historię ich ziem. Nie można mówić o dziedzictwie i jego wartości, nie mówiąc o historii. Tę historię, bez względu na to, jak może być ona trudna, staramy się przybliżyć. Dzięki obcowaniu z zabytkiem wydarzenia z przeszłości stają się mniej odległe i bardziej zrozumiałe.

„Ludzie gościńca. Wędrowcy, pielgrzymi, tułacze” – to pierwszy wspólny dla całej Polski temat Europejskich Dni Dziedzictwa, które odbyły się w dwa wrześniowe weekendy 2007 roku. Poprzez tak sformułowane hasło staraliśmy się zwrócić uwagę na zabytek

i wszystkie związane z nim aspekty – zarówno fizyczne, jak i duchowe – w kontekście podróżowania. Odkrywaliśmy więc przydrożne kapliczki, karczmy, okoliczne zabytki techniki, skupiając się jednocześnie na towarzyszących im tradycjach i obrzędach – podróżowaniu do miejsc świętych, zwyczajach związanych z pielgrzymowaniem, jak też na obrzędach związanych z przejściem ze świata żywych do świata umarłych. Obchody te zapoczątkowały nie tylko spójność działań, ale również wprowadziły tradycje ogólnopolskiej inauguracji oraz przedłużyły czas trwania EDD do dwóch weekendów. W 2007 roku w całym kraju odbyło się około 1400 imprez i wydarzeń kulturalnych, które zgromadziły ponad 300 000 osób w 240 miejscowościach. Ogólnopolska inauguracja odbyła się 8 września w Toruniu (woj. kujawsko-pomorskie).

W 2008 roku, po niewątpliwym sukcesie roku poprzedniego, dobra passa trwała dalej. Stało się to zarówno dzięki tematowi przewodniemu – „Korzenie tradycji. Od ojcowizny do ojczyzny” – jak i ogromnemu zaangażowaniu wszystkich uczestników. Wspólne poszukiwanie korzeni polskiej kultury, nawiązanie do wielokulturowego społeczeństwa oraz tradycji

tolerancji sięgającej Rzeczypospolitej Obojga Narodów pozwoliło zwrócić uwagę na istotne aspekty życia każdego człowieka – jego tożsamość, przynależność i budowanie poczucia narodowej wartości. W całym kraju pod szyldem EDD odbyło się przeszło 1800 wydarzeń zorganizowanych przez władze lokalne, muzea, szkoły, biblioteki publiczne, parafie, organizacje społeczne, firmy i osoby prywatne. W obchodach wzięło udział 246 miejscowości i blisko 400 000 osób. Ogólnopolska inauguracja odbyła się 13 września w Byczynie (woj. opolskie).

W 2009 roku kampanię na rzecz ochrony zabytków militarnych, pod hasłem „Zabytkom na odsiecz! Szlakiem grodów, zamków i twierdz”, zainaugurowaliśmy w Kołobrzegu (woj. zachodniopomorskie). W całej edycji odbyło się 1583 wydarzenia, które przyciągnęły ponad 246 000 gości i w które zaangażowanych było 300 miejscowości. Uczestnicy wydarzeń mieli okazję na nowo odkryć zabytkową architekturę obronną, uświadomić sobie jej znaczenie w dziejach

Polski – kraju przez wiele stuleci walczącego o własną niepodległość – i tchnąć nowe życie w obiekty często nieznanne i zapomniane.

W 2010 roku inauguracja miała miejsce na terenie XIX-wiecznej osady fabrycznej w Żyrardowie (woj. mazowieckie). W sumie w całym kraju odbyły się 1463 wydarzenia, w których według naszych szacunków, na podstawie danych dostarczonych przez poszczególne regiony, wzięło udział około 300 000 osób. Temat „Od pomysłu do przemysłu” stał się okazją do zwrócenia uwagi społeczeństwa na obiekty przemysłowe, które bardzo często nie były do tej pory postrzegane w kategoriach zabytku. Pełniły one różne – często odmienne od pierwotnych – funkcje i wrosły na tyle mocno w otaczający nas krajobraz, że przestaliśmy je zauważać. „Od pomysłu do przemysłu” to także polskie wynalazki, ich twórcy, myśl techniczna, oryginalne wzornictwo i zawody, które już – na skutek postępu cywilizacyjnego – przestają istnieć.

Rok 2011 upłynął pod hasłem „Kamienie milowe”, gdzie w blisko 1400 wydarzeniach, które miały miejsce w 307 miejscowościach udział wzięło około 250 000 uczestników. Jednym z najważniejszych wydarzeń była ogólnopolska inauguracja na Ostrowie

Lednickim – kolebce polskiej państwowości. Uroczystość rozpoczęta została odprawioną przez prymasa-seniora abp. Henryka Muszyńskiego mszą świętą w intencji pierwszych władców Polski. Z uwagi na niezwykle bogate dziedzictwo Polski chcieliśmy zwrócić uwagę na wkład Rzeczypospolitej w rozwój Europy na przestrzeni dziejów. Przywołanie swoistych kamieni milowych – Zjazdu Gnieźnieńskiego, Konfederacji Warszawskiej czy Konstytucji 3 maja – uświadomiło ogromną rolę Polski na arenie międzynarodowej, a odkrywanie kamieni lokalnych – nadania praw miejskich, zmiany administracyjne, lokacje miejscowości – pozwoliło nawiązać do dynamicznego rozwoju w kontekście dziedzictwa, będącego łącznikiem między odległą przeszłością a dniem dzisiejszym.

Dodatkowo druga połowa 2011 roku była czasem niezwykle ważnym dla naszego kraju. Okres polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej stał się, wykorzystaną przez nas, szansą na właściwą promocję i zaprezentowanie naszego kraju na arenie międzynarodowej. Organizowane we Wrocławiu w październiku 4 Europejskie Forum Dziedzictwa, wpisane do kalendarza oficjalnych wydarzeń towarzyszących polskiej prezydencji w Radzie UE oraz towarzyszące przy tej

okazji spotkanie koordynatorów narodowych EDD, podkreśliły i zwiększyły znaczenie Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce. Elementem spinającym obchody EDD i 4 Europejskie Forum Dziedzictwa była przygotowana przez NID anglojęzyczna wystawa planszowa „Kamienie milowe”, przywołująca najważniejsze wydarzenia w dziejach Polski. Przedstawione zdarzenia, ludzie i długofalowe procesy i zjawiska, które zadecydowały o miejscu i znaczeniu kraju na arenie międzynarodowej, stanowiły swoistą lekcję historii dla uczestników wydarzeń. Prezentowana wystawa spotkała się z ogromnym zainteresowaniem – w najbliższym czasie jej skrócona, plakatowa wersja trafi do szkół w całej Polsce.

W naszym kraju Europejskie Dni Dziedzictwa są doskonałą okazją do podjęcia działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży. W związku z tym, że grupa ta jest niezwykle istotna dla organizatorów EDD, oprócz licznych wydarzeń w regionach, Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z jedną z największych organizacji pozarządowych

w Polsce, Fundacją CEO, prowadzi specjalny, dedykowany konkurs związany z tematem EDD. Tego typu działania nie tylko zwiększają świadomość i wiedzę najmłodszych, ale również aktywnie angażują ich w obchody Europejskich Dni Dziedzictwa.

Kluczem do skutecznego zachowania dziedzictwa jest zaangażowanie miejscowych społeczności w opiekę nad nim. Europejskie Dni Dziedzictwa są ku temu znakomitą okazją – skupiają lokalną społeczność wokół odkrywania okolicznych zabytków, poznania historii i niematerialnych wartości własnego regionu. Poprzez liczne działania edukacyjne przybliżające szerokiemu odbiorcy jego własne dziedzictwo przyczyniamy się do zwiększenia stopnia znajomości naszej wspólnej historii, a tym samym wspomagamy poczucie wspólnoty. □

Marcin Rembacz, specjalista ds. zarządzania projektami, absolwent podyplomowych studiów Zarządzania Projektami w Katedrze Zarządzania Projektami SGH. Koordynator narodowy Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce, pracownik Działu Edukacji o Dziedzictwie NID.

Summary

The common topic and the nationwide inauguration in Poland – the further development of European Heritage Days in Poland

In 2007, the National Heritage Board of Poland (at that time the National Centre for Research and Documentation of Monuments) as the Polish nationwide co-ordinator of celebrations of European Heritage Days (EHD) proposed the common guiding topic of EHD for the first time. Making use of European Heritage Days as a tool for reinforcement of joint social responsibility for the condition of monuments and being supported by self-government authorities, dozens of non-governmental organisations, hundreds of organisers of particular events and the Polish nationwide and regional media, we managed to create within a few years our own formula of this oldest cultural program in Europe. European Heritage Days in Poland comprise mainly an educational programme, exhibitions, excursions, lectures, games and competitions aimed at familiarising local communities with the history of their lands.

The first common topic of European Heritage Days in Poland was entitled “People of the Road. Travellers, Pilgrims, Wander-

ers”. We discovered roadside shrines, inns and local monuments of technology, at the same time focusing on traditions and rituals accompanying them. In 2008, the guiding topic was: „The Roots of Tradition. From Patrimony to Homeland”. The joint search for the roots of the Polish culture and references to the multicultural society and the tradition of tolerance dating back to the Commonwealth of the Two Nations helped to emphasise important aspects of life of every human being – its identity and sense of belonging that leads to the formation of the sense of national value. In 2009, the topic of EHD – „To the Rescue of Monuments! On the Route of Gords, Castles and Fortresses” was connected with a campaign for the protection of military monuments. In 2010, the topic „From Idea to Industry” became an opportunity to focus the society’s attention on industrial objects, which very often had not been perceived as monuments until then. The year 2011 ran under the slogan „Milestones”. This time we wanted to draw attention to Poland’s contribution to the development of Europe throughout history.

The key to the effective preservation of heritage is to involve local communities in taking care of it. European Heritage Days are an excellent opportunity to do so, as they gather the local community together so that it could discover local monuments and learn the history and intangible values of its own region, thus improving the knowledge of our common history.